

"בזאת יבא אהרן". ר' ברכיה בשם ר' לוי: "בזאת" - הכתוב בשרו שהוא חי ארבע מאות ועשר שנים. וכי עלתה על דעתך שאהרן חי ארבע מאות ועשר שנים? אלא מקדש הראשון על ידי שימשו בו באמנה, שימשו בו שמנה עשר כהנים הוא ובנו ובן בנו.⁶ מקדש שני - עשרים ושנים, ויש אומרים שמונים ושלושה, ויש אומרים שמונים וארבעה. ומהן שימש שמעון הצדיק ארבעים וחמש.⁷ כיון שחזרו להיות מוכרין אותו בדמים היו שנותיהן מתקצרות. מעשה באחד ששילח ביד בנו שתי מדות מלאות כסף ומחוקיהן כסף. עמד אחד ושילח ביד בנו שתי מדות של זהב מלאות זהב ומחוקיהן של זהב. אמרו: קָפָה קָפַח את המנורה.⁸

ויקרא רבה כא ז

אמר ר' יהודה ברבי סימון: צער גדול היה לו למשה בדבר הזה. אמר: אוי לי, שמא נדחף אהרן אחי ממחיצתו? בכל עת - יש עת לשעה, יש עת ליום, יש עת לשנה, יש עת ליי"ב שנה, יש עת לשבעים שנה, יש עת לעולם! ... אמר לו הקב"ה למשה: לא כשם שאתה סבור, לא עת לשעה ולא עת ליום ולא עת לשנה ולא עת ליי"ב שנה ולא עת לשבעים שנה ולא עת לעולם. אלא בכל שעה שהוא רוצה ליכנס - יכנס, ובלבד שיהא נכנס כסדר הזה.¹⁰

מדרש תהלים (בובר) מזמור י

בשעה שאמר לו הקב"ה למשה: דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש, התחיל מצטער. אמר: כמדומה אני שאין אחי יכול לכנס לפני מן המחיצה. יש עת לשעה, יש עת ליום, יש עת לשנה, יש עת לשנים עשרה שנה, יש עת לשבעים שנה ... אמר ליה הקב"ה: לא כשם שאתה סבור, לא עת ליום, ולא עת לשעה, ולא עת לשנה, ולא עת לשנים עשרה שנה, ולא עת לשבעים שנה, ולא עת לעולם - אלא בכל שעה שהוא רוצה ליכנס יכנס. התחיל לומר: "תאות ענוים שמעת ה' תכין לבם תקשיב אזנך" (תהלים י יז). אמר ר' יהושע בן לוי: אם הניבו שפתיו של אדם בתפילה, יהא מבושר שנשמעה תפילתו, שנאמר: "בורא נוב ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו" (ישעיה נז יט). ר' שמואל בר נחמן אמר: אם כיוון אדם לבו בתפילה, יהא מבושר שנשמעה תפלתו, שנאמר: תכין לבם תקשיב אזנך.¹¹

⁶ לא רק שהיו בבית ראשון פחות כהנים גדולים (וכל אחד שימש יותר שנים), אלא גם שהכהונה עברה מאב לבן ברצף שושלת. ⁷ ראה נוסח מחושב יותר במסכת יומא ט ע"א: "יראת ה' תוסיף ימים - זה מקדש ראשון, שעמד ארבע מאות ועשר שנים ולא שמשו בו אלא שמונה עשר כהנים גדולים, ושנות רשעים תקצרנה - זה מקדש שני, שעמד ארבע מאות ועשרים שנה, ושמשו בו יותר משלש מאות כהנים. צא מהם ארבעים שנה שמש שמעון הצדיק, ושמונים שמש יוחנן כהן גדול, עשר שמש ישמעאל בן פאבי, ואמרי לה אחת עשרה שמש רבי אלעזר בן חרסום - מכאן ואילך צא וחשוב: כל אחד ואחד לא הוציא שנתו".

⁸ ניצח הזהב את הכסף. מדרש זה נמצא פרשה אחת אחרי כל המדרשים לעיל המפרטים את חטאייהם של נדב ואביהוא ולא בכדי. ריבוי החטאים ש"מעמיסים" הדרשנים על נדב ואביהוא מכוון לכהנים הגדולים של זמנם ולשחיתות הגדולה של הכהונה בעיקר בסוף בית שני. נדב ואביהוא משמשים כאן כדמויות היסטוריות. אולי מעין אזהרה בקל וחומר. לפי סביר שמדרשים אלה נכתבו אחרי חורבן הבית, אפשר שאזהרה זו באה קצת באיחור ואפשר שבאה להסביר מדוע חרב הבית. כך או כך, עפ"י הצעתנו, מות נדב ואביהוא מסמל את חורבן הבית. ולפי השיטה שמתו על שהורו הלכה בפני רבם, הרי כאן סמל ואזהרה גם לתלמידי החכמים שהם יורשי הכהונה לאחר החורבן. וכך גם בשיטה ששחצים היו ושנהגו שררה.

⁹ לגבי עצמו הסיק משה מיד שהוא צריך לפרוש מאהל מועד: "אמר: ומה אהרן אחי שמשו בשמן המשחה ומרובה בבגדים ומשתמש בהם בקדושה, אמר לו הקב"ה: דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקודש, אני שאני מזומן לכך על אחת כמה וכמה שאפרוש מאהל מועד. פירש מאהל מועד והסכימה דעתו לדעת המקום" (אבות דרבי נתן נוסח א פרק ב). אבל משה דואג לאחיו. האח הקטן והעניו דואג לאח הגדול וחש בצער. ולדורות, תלמיד החכם דואג לכהן ושומר עליו: "בזאת יבא אהרן אל הקדש ... אהרן פירש שבעה ושמש יום אחד, ומשה מסר לו כל שבעה כדי לחנכו בעבודה. ואף לדורות, כהן גדול פורש שבעה ומשמש יום אחד, ושני תלמידי חכמים מתלמידיו של משה, לאפוקי צדוקין, מוסרין לו כל שבעה כדי לחנכו בעבודה" (מסכת יומא ד ע"א). וכבר הזכרנו שגם בדיני נגיעים היה תלמיד החכם מלווה את הכהן ומנחה אותו וגם שם הדבר מתחיל ממה שרואה את צערו של אהרן שצריך להתעסק בנגעים (ויקרא רב טו ח, ראה דברינו [האוכל מן הקור לוקה מן הקורה](#) בפרשת תזריע).

¹⁰ יש כאן פליאה מסוימת. איך אפשר לומר: "בכל שעה שהוא רוצה ליכנס - יכנס"? הרי ברור שגם כהן גדול יכול להיכנס לפני ולפנים רק פעם אחת בשנה, ביום הכיפורים. (ראה רמב"ם עבודה, הלכות ביאת המקדש תחילת פרק שני). והסבירו מפרשי המדרש שכאן מדובר על הקודש - על ההיכל - לא על קודש הקדשים. ויש להבחין בין שני חלקי הפסוק: ואל יבוא בכל עת אל הקודש - מבית לפרוכת. מבית לפרוכת - קדש הקדשים - מותר לבוא רק ביום הכיפורים. בקודש מותר לו לבוא כל אימת שירצה ובלבד שיבוא עם בגדי הטהרה המתאימים. וזה קצת דחוק, לא רק בגלל לשון המדרש, אלא בגלל שלבוא אל הקודש מותר גם לכהן הדיוט! אז במה עדיף "בכל עת" של אהרן? האם לפנינו מדרש חריג? כך או כך, מות נדב ואביהו מסמן לאהרן להיזהר גם בהיכל ולא רק בקודש הקדשים. ראה פירוש חזקוני ויקרא י ב שנדב ואביהו הקריבו את האש הזרה מעל מזבח הזהב ולא נכנסו לקודש הקדשים. רק האש ששרפה אותם יצאה מקודש הקדשים ו"מצאה נדב ואביהו לפני מזבח הזהב שבהיכל מקריבים עליו אש זרה ושרפתם". ומשם "יצאה אותה האש מן ההיכל לחוצה על מזבח העולה ותאכל עליו את העולה".

¹¹ כאן כבר לא מדובר בעבודת הכהנים בבית המקדש אלא בתפילה, בעבודה שלאחר חורבן הבית. מדרש מאוחר זה הוא שילוב של שני מדרשים עתיקים. חלקו הראשון לקוח מויקרא רבה שראינו לעיל וחלקו השני מירושלמי ברכות פרק ה דף ט: "אמר ר' שמואל בר נחמני: אם כוונתה את לבך בתפילה תהא מבושר שנשמעה תפילתך ומה טעם? תכין לבם תקשיב אזנך אמר רבי יהושע בן לוי אם עשו שפתותיו של אדם תנובה יהא מבושר שנשמעה תפילתו מה טעם בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב". זה כוחו של

מדרש מאוחר שהוא יוצר דרש ע"ג דרש ומתאים את עצמו לתקופתו. "בכל עת" בימינו מכוון לבית הכנסת ולתפילה - "עבודה שבלב זו תפילה", ה"קודש" שכל אדם מישראל יכול להיכנס אליו בכל עת שירצה. זה "הגלגול השלישי" של נדב ואביהוא שבעטיים נצטווה אהרון: ואל יבוא בכל עת אל הקודש. כך היה במקדש, אבל לדורות נכנסים ישראל, "בזכותם" של נדב ואביהוא, למקדש מעט ומתפללים בכל עת שירצו ובלבד שיקפידו על דיני ההקרבה והקריבה של ימינו שהם תפילה לפי הלכות וסדר התפילה ועם כוונה: "תנו רבנן: המתפלל צריך שיכוין את לבו לשמים" (ברכות לא ע"א). זאת ועוד: "כך שנו רבותינו: המתפלל צריך שיכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים" (תנחומא בובר וישלח כא), היינו כנגד אותו מקום שאהרון לא יכל לבוא אליו בכל עת.